

Олег В. Федірець¹, Віктор С. Дамаскін²

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

У статті здійснено комплексний аналіз інтеграції України до Європейського Зеленого Курсу (ЄЗК) з акцентом на трансформацію агропродовольчої сфери та стратегічне управління конкурентоспроможним розвитком аграрних підприємств. Розглянуто стратегічні цілі та ключові напрями ЄЗК, його потенційний вплив на національну економіку та агропродовольчу сферу сектор. Визначено вплив стратегії Європейського Союзу «Від ферми до виделки», яка визначає амбітні екологічні стандарти для сільськогосподарського виробництва, включаючи скорочення використання хімічних засобів захисту рослин та добрив, а також розширення площ органічного землеробства. Проаналізовано можливі переваги для України, такі як стимулювання екологічної модернізації, залучення інвестицій та підвищення конкурентоздатності на європейському ринку, а також потенційні загрози, пов'язані зі значними фінансовими витратами та необхідністю адаптації до жорстких екологічних вимог. У дослідженні ідентифіковано основні виклики, що постають перед агропродовольчою сферою України в контексті імплементації положень ЄЗК. Серед них – критичний стан земельних ресурсів, зумовлений їх виснаженням та забрудненням, недостатній рівень розвитку органічного виробництва, а також необхідність модернізації технологічної бази для мінімізації негативного впливу на оточуюче середовище. Запропоновано комплекс стратегічних заходів для аграрних підприємств, спрямованих на підвищення їхньої конкурентоздатності в умовах екологічної трансформації. Ці заходи охоплюють впровадження сталих практик землеробства, збалансоване застосування природних ресурсів для поліпшення якості та безпеки сільськогосподарських товарів, а також активну адаптацію до ринкових вимог ЄЗК. Підкреслено ключову роль державної політики у підтримці цього процесу через створення сприятливого регуляторного середовища, фінансове стимулювання та інформаційно-консультаційну допомогу. Наголошено, що успішна інтеграція України до ЄЗК вимагає системного підходу та узгоджених дій усіх зацікавлених сторін – держави, бізнесу та наукової спільноти. Впровадження ініційованих кроків сприятиме не лише підвищенню конкурентоздатності вітчизняного агропродовольчої сфери на європейському ринку, але й забезпечить сталий розвиток сільських територій, поліпшить екологічну ситуацію в країні та зміцнить її позиції як надійного та відповідального торговельного партнера в рамках європейської інтеграції.

Ключові слова: агропродовольча сфера, інтеграція, сталий розвиток, Європейський Зелений Курс, органічне виробництво, конкурентоздатність, екологізація, державна підтримка, стратегічне управління, ефективність, євроінтеграція.

Рис. 1. Табл. 1 Літ. 26.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-286-183-195

Oleg Fedirets, Viktor Damaskin

STRATEGIC MANAGEMENT OF COMPETITIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION AND THE EUROPEAN GREEN DEAL

The article provides a comprehensive analysis of Ukraine's integration into the European Green Deal (EGD) with an emphasis on the transformation of the agri-food sector and strategic

¹ Poltava State Agrarian University, Ukraine.

² Odessa State Agrarian University, Ukraine.

management of the competitive development of agricultural enterprises. The strategic goals and key areas of the EDG are considered, as well as its potential impact on the national economy and the agri-food sector. The impact of the European Union's Farm to Fork Strategy, which sets ambitious environmental standards for agricultural production, including reducing the use of chemical plant protection products and fertilizers, and expanding the area of organic farming, is determined. Possible benefits for Ukraine, such as stimulating environmental modernization, attracting investment and increasing competitiveness in the European market, as well as potential threats associated with significant financial costs and the need to adapt to strict environmental requirements, are analyzed. The study identifies the main challenges facing the agri-food sector of Ukraine in the context of implementing the EDG provisions. Among them are the critical state of land resources due to their depletion and pollution, the insufficient level of development of organic production, as well as the need to modernize the technological base to reduce the negative impact on the environment. A set of strategic measures for agricultural enterprises aimed at increasing their competitiveness in the conditions of ecological transformation is proposed. These measures include the implementation of sustainable farming practices, optimization of the use of natural resources, improvement of the quality and safety of agricultural products, as well as active adaptation to the market requirements of the EDG. The key role of state policy in supporting this process through the creation of a favorable regulatory environment, financial incentives and information and consulting assistance is emphasized. It is emphasized that the successful integration of Ukraine into the EDG requires a systematic approach and coordinated actions of all stakeholders – the state, business and the scientific community. The implementation of the proposed measures will not only help increase the competitiveness of the domestic agri-food sector in the European market but will also ensure the sustainable development of rural areas, improve the environmental situation in the country and strengthen its position as a reliable and responsible trading partner within the framework of European integration.

Keywords: agri-food sector, integration, sustainable development, European Green Deal, organic production, competitiveness, greening, state support, strategic management, efficiency, European integration.

Peer-reviewed, approved and placed: 20.04.2025.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації, євроінтеграційних процесів та впровадження Європейського зеленого курсу аграрні підприємства України стикаються з необхідністю адаптації до нових економічних, екологічних та соціальних викликів. Основна проблема полягає у недостатній розробленості ефективних стратегій управління конкурентоспроможністю, які б враховували комплекс євроінтеграційних вимоги, які стосуються гармонізації українського аграрного сектору з європейськими стандартами якості, безпеки продукції та екологічними нормами.

Важливим аспектом інтеграції українських аграрних підприємств є врахування екологічних обмежень, пов'язаних із впровадження принципів Європейського зеленого курсу, що передбачають скорочення викидів, перехід до органічного виробництва, збереження біорізноманіття та енергоефективність. При цьому зростання конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках вимагає від аграрних підприємств інноваційних підходів до управління, маркетингу та технологій, особливо враховуючи ресурсні обмеження: дефіцит фінансових, технологічних та людських ресурсів для швидкої адаптації до нових стандартів і ринкових умов. Додаткові ризики пов'язані із недостатньою інституційною підтримкою, яка проявляється в

тому числі у слабкій координації між державними органами, бізнесом та науковими установами у формуванні стратегій сталого розвитку агропродовольчої сфери.

Відсутність комплексного підходу до стратегічного управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств в умовах євроінтеграції та зеленої трансформації гальмує їх розвиток, знижує експортний потенціал та ускладнює інтеграцію до європейського економічного простору. Таким чином, виникає потреба у розробці науково обґрунтованих стратегій, які б забезпечували конкурентоспроможний розвиток аграрних підприємств розглядаючи питання з позицій збереження природи, економічної доцільності та соціальної справедливості.

Дослідження цієї проблематики дозволить визначити ключові чинники конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах євроінтеграції, розробити моделі стратегічного управління, адаптовані до вимог Європейського зеленого курсу та запропонувати практичні рекомендації для аграрних підприємств щодо підвищення їхньої конкурентоспроможності на європейських ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стратегічного управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств у контексті євроінтеграції та Європейського зеленого курсу активно досліджується. Останніх дослідження та публікації відображають багатогранність підходів до вирішення цієї проблематики, що охоплюють економічні, екологічні, управлінські та маркетингові аспекти.

Фундаментальні основи теорії конкуренції та конкурентоспроможності закладено в працях класиків економічної науки. Сучасні дослідження, зокрема роботи В. Андрійчука, В. Аранчій, П. Макаренка, В. Лесюка, Г. Калетніка, П. Канінського розкривають специфіку конкурентоспроможності аграрних підприємств [1]. Дослідження, присвячені впливу євроінтеграційних процесів на аграрний сектор України, акцентують увагу на гармонізації законодавства, стандартів якості та торговельних угод. Також дослідження вказують на виклики, що виникають через обмежений доступ до фінансових ресурсів та необхідністю модернізації технологій для відповідності європейським вимогам [3, 15, 19].

Європейська програма «Зелений курс» ставить за мету досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року, є ключовим фактором, що впливає на стратегії аграрних підприємств. Питання стратегічного управління витратами розглядаються як один із ключових інструментів підвищення конкурентоспроможності. Дослідження також вказують на необхідність інтеграції стратегій для швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища [16, 17, 21, 25].

Аналіз попередніх досліджень показує, що конкурентоспроможність аграрних підприємств у контексті євроінтеграції та Європейського зеленого курсу залежить від комплексного підходу, який орієнтований на європейські стандарти якості та екології, впровадження інноваційних технологій і цифрових рішень, забезпечення сталого розвитку через екологічно збалансовані практики.

Однак у науковій літературі залишаються прогалини, зокрема недостатня кількість досліджень, присвячених практичним моделям інтеграції принципів зеленого курсу в стратегічне управління малих і середніх аграрних підприємств. Також бракує комплексних підходів до оцінки впливу євроінтеграційних процесів на конкурентоспроможність окремих сегментів агропродовольчої сфери. Дослідницькі зусилля в майбутньому мають бути присвячені розробці практичних моделей стратегічного управління, адаптованих до вимог ЄЗК, оцінку економічних і екологічних ефектів від впровадження зелених практик на аграрних підприємствах.

Метою дослідження є комплексний аналіз процесу інтеграції України до ЄЗК в контексті розвитку агропродовольчої сфери, включаючи визначення його ключових цілей та напрямів, оцінку поточного стану та проблем аграрного сектору України в контексті екологічних вимог, виявлення потенційних переваг і загроз від цієї інтеграції. Розробка стратегічних рекомендацій для аграрних підприємств та держави щодо успішної адаптації та підвищення конкурентоздатності в умовах впровадження принципів сталого розвитку та екологічної трансформації.

Основні результати дослідження. Європейський зелений курс (European Green Deal), ініційований у 2019 році, спрямований на те, щоб зробити Європу першим континентом, що досягне кліматичної нейтральності до 2050 року. Дана ініціатива перетворилася на всеосяжний комплекс різноманітних заходів, спрямованих на декарбонізацію європейської економіки. Місія ЄЗК спрямована на те, щоб «...перетворити Європейський Союз на справедливе та процвітаюче суспільство з сучасною, ресурсоефективною та конкурентоздатною економікою» [2, 26].

ЄЗК є комплексною стратегією, яка охоплює широкий спектр політик та ініціатив, спрямованих на досягнення цих амбітних цілей. Він розглядається як ключовий інструмент для подолання кліматичних та екологічних проблем, а також для забезпечення сталого та конкурентоздатного майбутнього для Європи. Для здійснення запланованої мети передбачається досягнення низки цілей, основними з яких є наступні [3, 21, 25, 26]:

- кліматична нейтральність – передбачає досягнення Європою статусу першого кліматично нейтрального континенту до 2050 року;
- декарбонізація означає зменшення викидів парникових газів для досягнення безвуглецевої економіки. Проміжний етап – прийняття пакету «Fit for 55», який містить 14 законотворчих ініціатив, основна мета яких – зменшення цих викидів щонайменше на 55% до 2030 р.;
- енергетична безпека – основні зусилля спрямовує на зменшення залежності Європи від викопного палива, особливо з росії, шляхом сприяння розвитку відновлюваної енергії та енергозбереження;
- економічне стимулювання – передбачає пріоритет економічного відновлення та підвищення промислової конкурентоспроможності, особливо у секторах, пов'язаних з чистими технологіями;
- соціальна інклюзія – спрямована на забезпечення справедливого переходу шляхом пом'якшення соціальних наслідків Зеленого курсу, підтримки громадян і промисловості, а також зменшення енергетичної бідності.

Отже, Європейський зелений курс є багатогранною стратегією, яка одночасно вирішує проблеми зміни клімату, економічні та соціальні аспекти переходу до сталого розвитку.

Для успішної реалізації Європейської зеленої угоди необхідно вирішити ряд завдань, включаючи забезпечення інвестицій, підтримку переходу для домогосподарств з низьким і середнім рівнем доходу, розвиток європейської промислової бази для виробництва чистих технологій та ефективне управління переходом на ринку праці. Основні завдання Європейського Зеленого курсу наведено на рис.1.

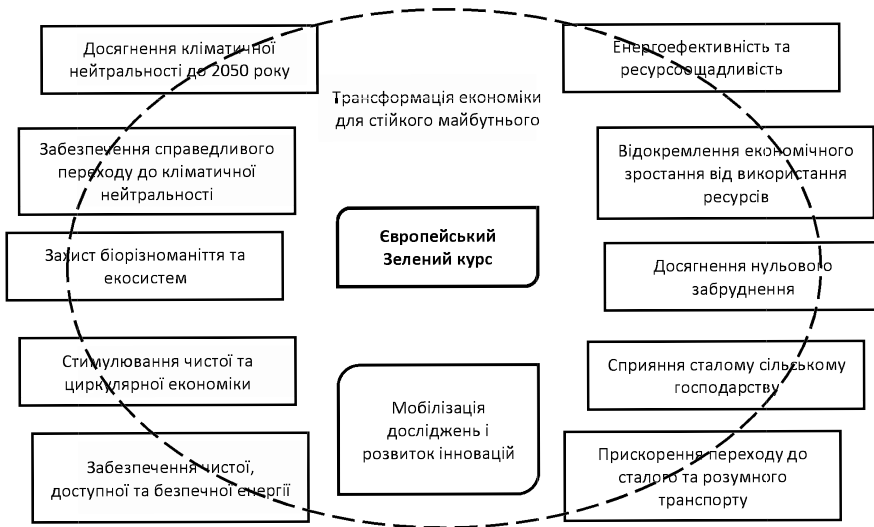

Рис. 1. Основні завдання Європейського Зеленого курсу, побудовано автором за даними [3, 21, 26]

Згідно з планами, попри тимчасові заходи, такі як будівництво нової газової інфраструктури, Європейський Союз незворотно переходить до відмови від викопного палива. Очікується, що до 2030 року відновлювані джерела енергії стануть основним джерелом електроенергії в Європі, а споживання газу та нафти значно скоротиться. Перехід до відновлюваних джерел енергії також сприятиме зниженню цін на енергоносії та захисту споживачів від високих цін

Україна, як суверенна держава-член Організації Об'єднаних Націй, інтегрувалася до глобального процесу імплементації Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) [19]. З метою формування стратегічної парадигми національного розвитку України на період до 2030 року, що базується на інклюзивному принципі «Нікого не залишити осторонь», було ініційовано процес адаптації ЦСР ООН до національного контексту та законодавчо закріплено засади державної екологічної політики. Кожна ЦСР була піддана ретельному аналізу

з урахуванням специфіки соціально-економічного розвитку України, включаючи аспекти органічного землеробства та забезпечення еколого-збалансованого використання природних ресурсів [12].

Інтеграція України до Європейського Зеленого курсу корелюється з чинною стратегією екологічної політики держави та особливостями її національного розвитку. Зазначена стратегія, подібно до Цілей Сталого Розвитку ООН, включаючи Цілі Розвитку Тисячоліття, серед ключових пріоритетів визначає оптимізацію використання земель сільськогосподарського призначення та мінімізацію антропогенного впливу аграрного сектору на екосистему [2, 26].

У контексті актуалізації питання євроінтеграції України до Європейського економічного простору (ЄЕП) постає потреба у глибокому вивченні сильних та слабких аспектів національної економіки та об'єктивної оцінки потенційних ризиків, пов'язаних із імплементацією положень Європейського Зеленого Курсу у вітчизняний аграрний сектор. Стратегія Європейського Союзу «Від ферми до виделки», що є ключовим елементом ЄЗК, визначає амбітні цілі до 2030 року, включаючи «...значне скорочення (на 50 %) використання небезпечних пестицидів та антибіотиків у тваринництві, зменшення застосування мінеральних добрив (на 20 %) та суттєве розширення площ під органічним виробництвом (до 25 % від загальної площі сільськогосподарських угідь)» [2, 3, 26].

Першочергової уваги потребують питання адаптації агропромислового комплексу країни до вимог зеленого курсу, а також розробка дієвих механізмів оптимізації регулювання та досягнення більшої результативності державних витрат на підтримку аграрної політики. На поточний момент стратегічною метою є «...досягнення показника площі земель з органічним статусом не менше 3 % загальної площі сільськогосподарських угідь України, що еквівалентно приблизно 1,3 млн га» [10]. Аналіз оперативних даних IFOAM, Федерації органічного руху України та Міністерства аграрної політики та продовольства України за 2022 року свідчить про те, що під органічним виробництвом перебувало близько 263,6 тис. га [6], що на 204,3 тис. га (43,7 %) менше показника 2019 року (467,9 тис. га [6]), а це в свою чергу обумовлює необхідність п'ятиразового збільшення відповідних площ протягом наступного десятиліття. Ще одним ключовим індикатором стратегії є нарощування експорту екопродукції до 1 млрд євро до 2030 року, на 2022 рік даний показник становив 29 млн євро.

В той же час саме агропродовольча сфера розглядається як найперспективніший напрямок для екологізації економіки України. Характерною особливістю галузі є її ринкова орієнтованість та врахування вимог ринку ЄС, який є основним напрямом експорту вітчизняної аграрної продукції. Проте, імплементація нових заходів ЄЗК вимагатиме значних фінансових, часових та організаційних зусиль, а також вагомій державній підтримки, враховуючи її «...значущу роль у формуванні ВВП (близько 10 %) та загального експорту країни (майже 40 %)» [10].

Серед ключових проблем, що потребують вирішення, слід виокремити занепад земельних угідь, зумовлений недотриманням науково обґрунтованих

сівозмін, погіршення стану водних ресурсів та атмосферного повітря через забруднення, спричинені використанням застарілого технологічного обладнання. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), приблизно 6,5 млн га ґрунтів в Україні є деградованими та непридатними для ефективного сільськогосподарського використання [24].

Незважаючи на розвиток органічного виробництва в Україні у 2000-х роках, площа сільськогосподарських земель, що мають органічний статус у 2022 році становила 263619 га (0,6 % від загальної площі земель сільськогосподарського призначення) [6]. Водночас, прийнято ряд законів та підзаконних актів, метою яких є забезпечення правового підґрунтя для екологізації аграрного сектору, зокрема Закони України: «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [13], «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» [9], «Про безпечність та гігієну кормів» [8]. Наразі триває процес розробки та прийняття підзаконних актів, що мають деталізувати порядок ведення органічного сільського господарства. Фундаментальне значення для сталого розвитку сільського господарства має Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» [14], спрямований на запобігання негативним екологічним наслідкам агропромислової діяльності, а також Закон України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» [11], який встановлює правила щодо повної та правдивої інформації про харчові продукти.

На жаль, в Україні спостерігається відставання у знаходженні ефективних шляхів для розв'язання комплексу критичних екологічних проблем, що виникають внаслідок діяльності сільськогосподарського сектору та забезпеченням якості харчових продуктів, особливо що стосується регулювання забруднення водних ресурсів нітратами, запровадження передових методів ведення сільського господарства, встановлення ефективного контролю за генетично модифікованими організмами (ГМО) та застосуванням агрохімікатів. Затримується також прийняття нормативно-правових актів щодо покращення стандартів якості для певних харчових продуктів, що є важливим для підтримки експортного потенціалу.

Підвищені вимоги, що стосуються якості продуктів харчування та екологічних стандартів виробництва можуть створити проблеми для подальшого постачання української аграрної продукції на ринок ЄС, який є ключовим для національної економіки. У той час як питання якості продуктів харчування динамічно розв'язується, сфера екологічних стандартів в агровиробництві залишається недостатньо врегульованою.

З урахуванням прийняття «Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС» [20] та схвалення стратегії «Від ферми до виделки» [22], слід очікувати посилення вимог щодо забезпечення екологічної відповідності як умову уникнення можливих обмежень імпорту до ЄС, що не відповідає встановленим стандартам.

Задля формування позитивного контексту для розвитку сільського господарства в Україні та імплементації цілей сталого розвитку, враховуючи

майбутню євроінтеграцію та впровадження вимог та принципів Європейського зеленого курсу необхідно реалізувати комплекс заходів, що включають:

1. Підтримку органічного виробництва: реалізація цільових програм підтримки виробників еко продукції, покращення обізнаності сільгоспвиробників щодо переваг органічного землеробства.

2. Підтримка довгострокового сільськогосподарського виробництва шляхом збереження природних ресурсів та добробуту тварин, сприяння впровадженню органічних систем виробництва та біотехнологій, створення кліматично стійкого та екологічно збалансованого сільського та лісового господарства шляхом інтеграції заходів зі скорочення викидів, адаптації, сталого управління ресурсами та збереження біорізноманіття.

3. Сприяння розвитку диверсифікованих форм господарювання: забезпечення підтримки для фермерських господарств, які впроваджують нові підходи, та для традиційних господарств, міських урбан-ферм, соціальних ферм, громадських агрогосподарств, корпоративного агровиробництва, безгрунтового агровиробництва, дрібних приватних господарств (сади та хобі-ферми), виробництва їжі з використанням біотехнологій та регенеративних господарств.

Також потрібно враховувати, що інтеграція України до ЄЗК являє собою багатоаспектний процес, що несе як потенційні переваги, так і низку загроз для національної економіки та екологічної сфери. Детально переваги та загрози, та їх місце в інтеграційних процесах агропродовольчої сфери України до ЄКЗ ми розглянемо в табл. 1.

Отже, інтеграція України до Європейського Зеленого Курсу є складним та відповідальним процесом, що вимагає зваженого підходу, стратегічного планування та ефективної державної політики для досягнення максимізації переваг та мінімізації потенційних загроз.

В умовах інтеграції України до ЄЗК аграрні підприємства повинні впроваджувати комплексні заходи для підвищення своєї конкурентоздатності. Ці заходи мають охоплювати екологічну стійкість, ефективне використання ресурсів, якість продукції та адаптацію до нових ринкових вимог. Нами визначено основні напрямки та конкретні заходи, які потрібно реалізувати в процесі стратегічного управління конкурентоспроможним розвитком аграрних підприємств:

1. Екологічна стійкість та зменшення шкоди для довкілля:

поширення органічного землеробства через поступовий перехід на органічні методи виробництва, що дозволить отримати продукцію з вищою доданою вартістю, яка відповідає вимогам ЄЗК щодо екологічності. Це передбачає відмову від синтетичних пестицидів та добрив, використання сівозмін, органічних добрив та біологічного захисту рослин;

- стале управління ґрунтами завдяки впровадженню практик нульового або мінімізація обробітку ґрунту та застосування покривних культур [7], мульчування для збереження вологи та запобігання ерозії;

- оптимізація використання водних ресурсів у результаті впровадження систем крапельного зрошення, повторного використання води, вирощування посухостійких культур, моніторингу та контролю за споживанням води;

Таблиця 1. Переваги та загрози інтеграції агропродовольчої сфери України до Європейського Зеленого Курсу, побудовано автором за даними [1, 2, 3, 17, 18]

Переваги інтеграції	Загрози інтеграції
<p>Стимулювання екологічної модернізації економіки: Адаптація до стандартів ЄЗК сприятиме трансферу передових еко-технологій, інновацій у сфері енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії. Це здатне призвести до росту конкурентоздатності національних галузей промисловості на міжнародних ринках, де екологічні вимоги стають дедалі жорсткішими.</p>	<p>Значні фінансові та інвестиційні витрати: Адаптація до вимог ЄЗК зумовить необхідність значних інвестицій у модернізацію виробництва, інфраструктури та новітні технології. Це може створити фінансовий тягар для національного бюджету та приватного сектору, особливо в умовах економічної нестабільності.</p>
<p>Залучення інвестицій та фінансової підтримки: ЄЗК передбачає значні фінансові інструменти для підтримки «зеленого» переходу країн-партнерів. Інтеграція України може відкрити доступ до цих фондів, сприяючи реалізації масштабних проєктів у сфері енергетики, транспорту, сільського господарства та промисловості, спрямованих на зменшення парникових викидів і підвищення екологічної стійкості.</p>	<p>Ризики для конкурентоздатності окремих галузей: Галузі промисловості з високим рівнем парникових викидів чи ті, що використовують застарілі технології, можуть зіткнутися зі зниженням конкурентоздатності через необхідність значних інвестицій у екомодернізацію або через запровадження вуглецевого коригувального механізму ЄС (CBAM).</p>
<p>Покращення екологічної ситуації та здоров'я населення: Впровадження екологічних стандартів ЄЗК сприятиме зменшенню забруднення повітря, водних ресурсів та ґрунтів, що матиме позитивний вплив на здоров'я населення та біорізноманіття</p>	<p>Соціально-економічні наслідки: Перехід до «зеленої» економіки потенційно може призвести до структурних змін на ринку праці, зокрема до скорочення робочих місць у традиційних галузях. Необхідні заходи для соціальної підтримки та перекваліфікації працівників.</p>
<p>Гармонізація законодавства та регуляторного середовища: Інтеграція до ЄЗК передбачає поступову гармонізацію національного екологічного законодавства з європейським, що забезпечить формування більш прозорого та передбачуваного регуляторного середовища для бізнесу та інвестицій.</p>	<p>Адміністративні та регуляторні бар'єри: Процес адаптації до складного та динамічного регуляторного середовища ЄЗК може створити адміністративні та бюрократичні перешкоди для бізнесу, особливо для малих та середніх підприємств.</p>
<p>Підвищення енергетичної безпеки: Впровадження відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності матиме результатом скорочення залежності України від імпорту вичерпного палива, зміцнюючи її енергетичну безпеку</p>	<p>Недостатність технологічної та інституційної спроможності: Ефективна імплементація вимог ЄЗК потребує наявності відповідних технологій, кваліфікованих кадрів та дієвих інституційних механізмів. Недостатня спроможність у цих сферах може уповільнити процес інтеграції та знизити його ефективність.</p>

- ефективне управління відходами шляхом налагодження роздільного збору відходів і процесу компостування органіки, використання побічних продуктів виробництва (наприклад, соломи, лушпиння) як біомаси або органічних добрив;

- зменшення викидів парникових викидів через оптимізацію використання паливно-мастильних матеріалів, перехід на енергоефективну техніку, використання енергії з відновлюваних ресурсів (сонячні панелі, вітрогенератори) [16], впровадження технологій точного землеробства для оптимізації внесення добрив [17];

- збереження біорізноманіття через впровадження практик, що сприяють збереженню природних екосистем на сільськогосподарських угіддях, створення буферних зон, вирощування місцевих сортів та порід.

2. Збільшення віддачі від використання ресурсів:

- поширення технологій точного землеробства на основі використання GPS, сенсорів, дронів та аналітичних програм для оптимізації внесення добрив, засобів захисту рослин, посіву та збору врожаю, що дозволяє мінімізувати витрати ресурсів та підвищити врожайність [17].

- підвищення енергоефективності завдяки модернізації обладнання, утеплення будівель, використання енергозберігаючих технологій освітлення та опалення [23].

- оптимізація логістики через впровадження ефективних систем транспортування та зберігання продукції для зменшення втрат та викидів.

3. Підвищення якості та безпечності продукції:

- створення та застосування систем контролю якості та безпечності харчових продуктів, сертифікація за стандартами ISO 22000, HACCP та іншими міжнародними стандартами [5, 16], що забезпечують якість та безпеку продукції протягом усього виробничого процесу.

- простежуваність продукції завдяки впровадженню систем «від лану до столу» [15] для забезпечення прозорості та контролю за походженням та якістю продукції;

- диверсифікація продукції за рахунок розширення асортименту продукції, включаючи органічні та нішеві продукти з вищою доданою вартістю.

4. Адаптація до ринкових вимог ЄЗК:

- інформування та навчання персоналу, зростання кваліфікаційного рівня працівників у сфері органічного землеробства, екологічного менеджменту, сталого використання ресурсів [16] та вимог ЄЗК;

- маркетинг та брендування через розробку ефективних маркетингових стратегій для просування екологічно чистої та якісної продукції на внутрішньому та європейському ринках, участь у міжнародних виставках та ярмарках;

- співпраця та кооперація завдяки об'єднанню з іншими аграрними підприємствами для обміну досвідом, спільного маркетингу та лобіювання інтересів;

- встановлення партнерських відносин з європейськими імпортерами та дистриб'юторами, вивчення вимог європейського ринку [3] та налагодження прямих контактів з потенційними покупцями.

- отримання відповідних сертифікатів, сертифікація органічної продукції (наприклад, за стандартами ЄС), сертифікація сталого виробництва та інші екологічні сертифікати [4, 16], що визнаються на європейському ринку.

5. Інновації та дослідження:

- підтримка науково-дослідних розробок завдяки інвестуванню в дослідження та розробку нових екологічно чистих технологій [10, 17], адаптованих до українських умов;

- співпраця з науковими установами та університетами через залучення науковців до розробки та впровадження інноваційних рішень.

Впровадження цих заходів вимагатиме від аграрних підприємств значних зусиль та інвестицій, але водночас відкриє нові можливості для зростання, підвищення конкурентоздатності на європейському ринку та сприятиме сталому розвитку аграрного сектору України в контексті Європейського Зеленого Курсу. Державна підтримка та забезпечення сприятливого регуляторного середовища матиме вирішальне значення для цього процесу.

Висновки. Європейський Зелений Курс є стратегічною ініціативою, спрямованою на досягнення кліматичної нейтральності Європи до 2050 року, декарбонізацію економіки, підвищення енергетичної безпеки, економічне стимулювання та соціальну інклюзію. Інтеграція України до ЄЗК відкриває значні можливості для екологічної модернізації агропродовольчої сфери в цілому та аграрних підприємств зокрема, гармонізації законодавства та підвищення конкурентоспроможності на європейському ринку. Проте цей процес супроводжується викликами, зокрема фінансовими витратами, необхідністю технологічної модернізації та адаптації до жорстких екологічних стандартів. Ці цілі потребують комплексного підходу, включаючи впровадження сталих практик, поліпшення використання ресурсів, зростання якості продукції та підтримку інновацій, що сприятиме екологізації економіки та сталому розвитку.

Стратегічними напрямками для аграрних підприємств в межах цього процесу є впровадження органічного землеробства, сталого управління ґрунтами, водними ресурсами та відходами, а також зменшення парникових викидів. Необхідно також активізувати державну підтримку через цільові програми, навчання персоналу, кооперацію з європейськими партнерами та сертифікацію продукції за стандартами ЄС. Водночас, інтеграція до ЄЗК несе ризики, зокрема втрату конкурентоспроможності окремих галузей та соціально-економічні наслідки, що вимагає заходів із соціальної підтримки та перекваліфікації працівників. Створення сприятливого регуляторного середовища та залучення інвестицій стануть вирішальними для максимізації переваг і мінімізації загроз, забезпечуючи збалансований перехід до «зеленої» економіки та зміцнення позицій України в Європейському економічному просторі та забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств.

1. Аранчій В.І., Макаренко П.М., Лесюк В.С. Оцінювання економічної ефективності та конкурентоспроможності аграрних підприємств. Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»). 2024. Випуск 2. С. 3-12. <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2024.2.1>

2. Європейський Зелений Курс. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spirovbitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>

3. Європейський зелений курс і кліматична політика України: аналіт. доп. / [С.П. Іванюта, Л.М. Якушенко]; за заг. ред. А. Ю. Сменковського. Київ: НІСД, 2022. 95 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>

4. Кордзая О.М. Стан розвитку стандартизації у світі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. № 31. С. 54-58.
5. Мельник, С.Р., Мельник, Ю.Р., Дзіняк, Б.О., Оробчук, О.М. Сучасні концепції управління якістю та безпечністю харчових продуктів. Вісник Львівського торговельно-економічного університету Технічні науки. 2022. №32. С. 89-99.
6. Органік в Україні. URL: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini/>
7. Покривні культури: скільки прибутку дають і як обрати. URL: <https://kurkul.com/spet-sproekty/1680-pokrivni-kulturi-skilki-pributku-dayut-i-yak-obrati>
8. Про безпечність та гігієну кормів: Закон України від 21.12.2017 № 2264-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-19#Text>
9. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017 № 2042-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>
10. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
11. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів: Закон України від 06.12.2018 № 2639-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>
12. Про основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
13. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
14. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
15. Требор І. «Від лану до столу»: як «Європейський зелений курс» змінив ЄС та Україну. URL: <https://delo.ua/economy/vid-lanu-do-stolu-yak-jevropeiskii-zelenii-kurs-zminiv-jes-ta-ukrayinu-391780/>
16. Федірець О.В., Дячков Д.В., Гечбаія Б.Н. Перспективи застосування систем менеджменту в агропродовольчій сфері. Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»). 2024. Випуск 2. С. 52-60. <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2024.2.7>
17. Федірець О.В. Розвиток агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи: теорія, методологія, практика. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Полтава: Полтавський державний аграрний університет, 2021. 448 с.
18. Федірець О.В. Формування механізму управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери. Український журнал прикладної економіки. 2021. Том 6. № 1. С. 322-329.
19. Consensus Reached on New Sustainable Development Agenda to be adopted by World Leaders. United Nations. 2015. 2 August. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2015/08/transforming-our-world-document-adoption/>
20. Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area>
21. Diana Vela Almeida, Vijay Kolinjivadi, Tomaso Ferrando, Brototi Roy, Нйктор Herrera, Marcela Vecchione Gonzalves, Gert Van Hecken. The «Greening» of Empire: The European Green Deal as the EU first agenda, Political Geography. 2023. Vol. 105. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2023.102925>
22. Farm to Fork strategy. URL: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en
23. Fedirets O.V., Kalinichenko O.V. Formation of agricultural enterprise energy saving mechanism. Modern Economics, 2018. №9, С. 153-159.
24. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). URL: <https://www.fao.org/home/en>
25. Makaroff N., Kalcher L. Turning the European Green Deal into Reality. Brussels: Strategic Perspectives. 2023. 46 P.
26. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

1. Aranchiy V.I., Makarenko P.M., Lesyuk V.S. Otsynuyannya ekonomichnoyi efektyvnosti ta konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpryyemstv. Bulletin of Poltava State Agrarian University (Series

«Economics, Management and Finance»). 2024. Vol. 2. pp. 3-12. <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2024.2.1>.

2. Yevropeys'kyy Zeleny Kurs. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spiro-bitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>.

3. Yevropeys'kyy zeleny kurs i klimatychna polityka Ukrainy: analit. dop. [S.P. Ivanyuta, L.M. Yakushenko]; dited by A. Yu. Smenkovsky. Kyiv: NISD. 2022. 95 p. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>.

4. Kordzaya O.M. Stan rozvytku standartyzatsiyi u sviti. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. 2020. № 31. P. 54-58.

5. Melnyk S.R., Melnyk YU.R., Dzinyak B.O., Orobchuk O.M. Suchasni kontseptsyi upravlinnya yakistyu ta bezpechnistyu kharchovykh produktiv. Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics, Technical Sciences. 2022. № 32. P. 89-99.

6. Orhanik v Ukraini. URL: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini/>

7. Pokryvni kul'tury: skil'ky prybutku dayut' i yak obraty. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/1680-pokryvni-kulturi-skillki-pributku-dayut-i-yak-obrati>

8. Pro bezpechnist' ta hihiyenu kormiv. Law of Ukraine of 21.12.2017 № 2264-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-19#Text>

9. Pro derzhavnyy kontrol' za dotrymannyam zakonodavstva pro kharchovi produkty, kormy, pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennya, zdorov'ya ta blahopoluchchya tvaryn. Law of Ukraine of 18.05.2017 № 2042-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>

10. Pro zatverdzhennya Natsional'noyi ekonomichnoyi stratehiyi na period do 2030 roku. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 03.03.2021 № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

11. Pro informatsiyu dlya spozhyvachiv schodo kharchovykh produktiv. Law of Ukraine of 06.12.2018 № 2639-VIII. [Electronic resource] / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>

12. Pro osnovni zasady (stratehiya) derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky Ukrainy na period do 2030 roku. Law of Ukraine of 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>

13. Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannya orhanichnoyi produktsiyi. Law of Ukraine of 10.07.2018 № 2496-VIII. [Electronic resource] / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>

14. Pro otsinku vplyvu na dovkillya. Law of Ukraine of 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

15. Trebor I «Vid lanu do stolu»: yak «Yevropeys'kyy zeleny kurs» zminyv EU ta Ukrainu. URL: <https://delo.ua/economy/vid-lanu-do-stolu-yak-yevropeiskii-zelenii-kurs-zminiv-jes-ta-ukrainu-391780/>

16. Fedirets O.V., Dyachkov D.V., Gechbaia B.N. Perspektyvy zastosuvannya system menedzhmentu v ahroprodovol'chii sferi. Bulletin of Poltava State Agrarian University (Series «Economics, Management and Finance»). 2024. Vol. 2. pp. 52-60. <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2024.2.7>.

17. Fedirets O.V. Rozvytok ahroprodovolchoyi sfery yak sotsialno-ekonomichnoyi systemy: teoriya, metodolohiya, praktyka. Abstract of Doctor dissertation, Economy, Poltava, Ukraine. 4, 2021. 48 P.

18. Fedirets O.V. Formuvannya mekhanizmu upravlinnya rozvytkom pidpryyemstv ahroprodovolchoyi sfery. Ukrainian Journal of Applied Economics. 2021. Vol 6. № 1. P. 322-329.

19. Consensus Reached on New Sustainable Development Agenda to be adopted by World Leaders. United Nations. 2015. 2 August. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2015/08/transforming-our-world-document-adoption/>

20. Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area>

21. Almeida D. V., Kolinjivadi V., Ferrando T., Roy B., Herrera H., Gonzalves M. V., Hecken G. V. The «Greening» of Empire: The European Green Deal as the EU first agenda. Political Geography. 2023. Vol. 105. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2023.102925>.

22. Farm to Fork strategy. URL: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en

23. Fedirets O.V., Kalinichenko O.V. Formation of agricultural enterprise energy saving mechanism. Modern Economics. 2018. №9. C. 153-159.

24. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). URL: <https://www.fao.org/home/en>

25. Makaroff N., Kalcher L. Turning the European Green Deal into Reality. Brussels: Strategic Perspectives. 2023. 46 P.

26. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.